

Nondik datoz
Pixontziak?

ZIBURUKO V. EUSKAL LIBURU ETA DISKO AZOKA

Zin degizut, *euskara eta bagara*

Ziburuko Euskal Liburu eta Diskoen Azoka iragan da ekainaren 1ean, 40 bat argitaletxe eta diskoetxe eta milaz gora bisitari elkartuz herriko plazan. *Euskara ala ez* lelotzat zeukan bosgarren edizio horren balorapen baikorra egin dute antolatzaileek: jendetza bertaratu da, euskara hutsezko plaza bat osatu izana eskertu dute parte hartzaileek eta argitaletxe zein diskoetxeekin ukandako balorapen informalei fidatuz gero, horiek ere poz-pez itzuli dira etxera.

 JENOFA BERHOKOIRIGGIN DANI BLANCO / ARGIA CC BY-SA

Agendan finkatzen ari gara, hitzordu bilakatzen ari gara”, dio batak eta “hitzordu bilakatu gara” ñabardura bideratzen dio besteak. Barra izkinek balorapen une informalean dabilta Baltsan elkarteko eta ARGIA komunikabideko kide zenbait. Gaueko hamarrak pasaño, azoka gunea desmuntaturik eta arduren karga bizkar gainetik kendurik, tradizio bihurtu duten gin-tonicarekin topa egin diote Ziburuko Liburu eta Disko Azokaren bosgarren edizioari, erabat akiturik baina poz-pez.

Beste behin bertaratu zaielako jendea azokara: Zarautz, Elizondo, Ortzai, Arrangoitze, Zornotza, Iruña, Sara, Baigorri, Zumaia, Baiona, Irun, Oza... Euskal Herriko txoko ezberdinetakoak batu dira Ziburuko plazan, *euskara ala ez* lelopean osaturiko azokaren kari. Euskara ala ez gara hautapenari behin-

goan “euskara eta bagara” ihardesteko eguna izan zuten frantses ozeano baten erdian ofizialtasunik gabe euskaraz bizi nahian dabilta lekukoek. Euskara hutsean egun bat bizitzeko aukerak Ipar Euskal Herrian duen bakantasuna azpimarratuz, “jendea eskertua sentitzen da, heldu zaizu eskertzer”, ohartarazten zebilen antolatzaileetarikoa Maddi Zubeldia. Azken inkesta soziolinguistikoaren arabera, %20,1 delako euskal hiztuna Zuberoa, Nafarroa Beherea eta Lapurdi mailan, eta horrek dakarrelako, azkenean, euskara nagusiki ala frantsesa bezainbeste erabiltzen dutenak %7,1 izatea. Testuinguru horretan dabilta euskara hutsezko plaza bat eskaintzen antolatzaile diren Baltsan eta ARGIA. Bosgarren edizioa izan dute ekainaren 1ean, eta milaz gora bisitarik erantzun diote gomitari.

Daniel Landart kultur gile “umila, lan-gilea, luma ederrekoa eta militantea” omenduz hasi zuten eguna, 60 urtez euskal kulturari emandako “uzta emankor eta aberatsa” azpimarratuz. Esker onez eta “bozkarioz” hartu zuen omenaldia eta bere duen xumetasunetik hitz egin zuen, bizian ondoan ukan dituenak eskertuz: euskara landuaren musika helarazi zion amatxi, ezaguturiko euskaltzale eta abertzale suharrak –Jean Hiriart-Urruty, Marcel Etchehandy, Xabier Elozegi eta Jean-Louis Davant–, Piarres Larzabal eta Telesforo Monzon, liburuak agertu aitzin laguntzen egondakoak –Pierre Narbaitz, Gexan Alfaró Lantziri, Beñat Oyharçabal, Piarres Charriton, Andolin Eguzkitza, Jon Cazenave eta Ladix Arrosagaray–, bere komerien jokalaria eta bere hitzak musikatzen eta kantatu dizkieten artistak, ukandako publiko nasaia eta irakurleak, Euskal

Kultur Erakundeak ukandako bi zuzendari eta lankide ohiak eta azkenik, omentzen ari zitzaien Maialen Tapia eta azken aldiak elkarriketatzen aritu zaizkion kazetariak. Mikrofonoa eskuan, publiko arretatsu baten aitzinean, antzerkigintzaz aritu ziren ondotik Arantxa Hirigoiaren antzerkilariarekin batera, Gorka Peñagarikano kazetaria zutelarik galdera pausatzaile.

Landarten hitzetatik *Pelax* taldearen rock doinueta salto eginen zuen entzuleak, atera berri duen *Esan gabe doa* diskoak abesti zenbait jasoz. Kontzertuetarako gune ere badelako iaztik Ziburuko hitzordua. Diskoetxeei leku gehiago eskaintzeko xedez abiatu zituzten aitzineko edizioan oren erdiko kontzertu ttipiak. Funtsean, liburu aurkezpen baten antzera, zuzenezkoa jaso ondoren, sortzailearekin solasteko edota diskoa erosteko aukerak ditu karpapean entzuleak. Aurtengoan, *Pelax*-ez gain, baxenabartar Paxkal Irigoien eta

Maia Iribarnek osaturiko *Bloñ* bikote liluragarria entzun ahal izan zen bazkalondoa. Hor ere mundu bat, poetikoa eta erakargarria, publikoak eskerturikoa, batzuk seguruenik bertan deskubriturikoa. *Han* kantuko "*gure buruari egindako errespetu promesa*" behin eta berriz ozenki errepikatuz bukatu zuten emanaldia, eta bakoitzak segitu zuen berean, mantra hori sakonean gorderik. Ondotik, Alayn Carazo eta Iosu Isaias Villanueva *Isuo* bikotearen *Hegazkin* taldeak hartu zuen oholta, sintetizadore eta gitarraren soinuei ahotsa gehiturik, batzuetan motelago besteetan arinago, soinu errepikakorrez urrutira eramanez entzulegoa. Inguru horietakoa den *Lumi* taldearekin bukatu zen eskaintza musikalak, arrastirian, bikoteak lagunak eta jarraitzaileak hor zitelarik giroa berotzen laguntzeko. Edo, agian, egun bukarako taldea izateak zekarren hori: eguna aitzinatu arau, berotuz joan zelako giroa,

goizeko edo bazkalondoko kafe kikerei garagardo basoek hartu ahala lekua.

Paperezko poltsak agergai ziren entzulearen ondoan pausatutik, azokaren itzulia egin zuenaren froga ukazina. Egitarau kultural oparoa izanik ere, oinarrian hori duelako hitzordua: Euskal Herriko 40 bat argitaletxe eta diskoetxe biltzen dituen gunea da. Hori, neurrian, hau da, neurri ttipian, sortzaile eta jasotzailearen arteko hartu-eman bermatzeko gisan. Ezaugarri hori inportantea zaio *Etxe bat norberarena* liburu aurkezten egondako Yolanda Arrietari. Eskertu du, funtsean, liburu aurkezpena salmenta gune apartekokaturiko karpaa ttipian egin izana: "Artearen alde onuragarriak eta osasungarria jasotzeko gune lasaiak behar ditugu. (...) Zaindu behar dugu espazioa, elkarrekin egoteko, elkarrekin hitz egiteko espazioak behar ditugu; azoka bilkura bat da, euskaldunen arteko bilkura bat eta gure harremana hitzezkoa da, eta harreman hori

Daniel Landart izan da aurtengo omendua, 60 urtez euskal kulturari ekarritako "uzta emankor eta aberatsagatik".

Bloñ (goiko argazkia), Pelax, Hegazkin eta Lumi taldeak egon dira aurtengo oholta gainean, oren erdiko kontzertua eskaintzen publikoari.

Solasean aritzeko aukera ematen duen azoka horietarikoa da Ziburukoa.

ez du laguntzen zaratak. Ekimen handiak ongi dira, baina txikiak behar ditugu, hitzari garrantzia bideratzeko, hitzari eta isiltasunari ere".

Beste osagai garrantzitsu bat bota zuen aurkezpenean, ondotik sortzaileekin hitz egiterakoan kazetariari azaleratzen zitzaion egiaztapen bat: "Sortzea ez da bakarrik liburu bat sortzea, hori merkatua da". Sortzea, dagoen hori antzematea da, dagoenari beste forma bat ematea, ez dagoena baina izan daitekeen hori kausitzea da, galdera berriak sortzea eta erantzun ezberdinak irudikatzea... hori guztia da sormena Arrietaren arabera.

Hori da idazlearen eta musikariaren funtsa, eta horretan dabilta, nahiz eta ekonomikoki ez duten beti bide luze, emankor eta leuna. Ekhi Lambert musikariarekin solasean hasi eta laster azaleratzen zaizkio bere barne mamu, galdera, kontraerrian eta zalantzak. "Sorkuntzaren euforian" gustura egon ondoren, promo-

"Etxetik lanean, sare sozialetatik, ordenagailu gibeletik... nahiago dut hemen egon. Aire hartze bat zait azoka"

Ekhi Lambert

zioarena tokatzen zaio orain eta ez du ariketarik erosoena: "Irudiaren kontu hori... irudiaren tirania ez da erraza", "bakoitzaren egoa dabil hor dantzan, eta enpresa handiek dute horretaz profitatzen". Baina hortik pasa beharra dauka, eta sare sozialetan egoteko hautu mikatza ere egin berri du. Azokan atxiki du mahaia, Muku eta

Xofaldia diskoetxeetako lagunekin batera. Entzulearekilako trukaketarako espazioa eskertzen du: "Etxetik lanean, sare sozialetatik, ordenagailu atzetik... nahiago dut hemendik bideratu nirea. Azokak mundua ezin du aldatu, baina alternatiba bat da, aire hartze bat da".

Irakurlearekin egoteko une horren inportantzia azpimarratzen du *Mesfida zaitetz* liburua atera berri duen Bea Sallaberri ere. Bakarrik euskaraz publikaturiko liburuen plaza izateak dakarrena ere argi du: "Euskal litaraturaren baitan dugun aniztasun handia agerian gelditzen da, eta hori anitz da ikusia izateko aukera ematen diozulako euskarazko ekoizpenari. Pentsa, batzuetan liburu bat atera dela ez da jakiten ere ez, hori terriblea da idazlearentzat". Literaturako izen handi, hasi berri ala aspaldiko idazle, Ziburuko plazan juntatu ohi da euskal idazleen mundua. Hor egon da, beste urte batez Auxtin Zamora *Hatsaren Poesia* liburua aurkezten:

Bertsoak eta marrazkiak nahasten dituen Zirriboroka saioa egin dute aurtengo edizioan ere.

Irri karkaila andana entzun da Txiki-ren umorezko saioan.

BTNren saio berezia grabatu genuen Ziburuko Azokatik. Yolanda Arrieta eta Bea Salaberri dira gomitatuak.

“ ”

Antzerkia emana izateko da, gordetzeko baino

✂ GORKA PEÑAGARIKANO GOIKOETXEA 📺 DANI BLANCO / ARGIA CC BY SA

Antzerkiak zein toki du Ziburuko euskal liburu eta azokaren gisako erakusleho batean? Edo, beste era batera esanda, antzerkiak zenbat du literaturatik? Galdera hori izan dute abiapuntu Daniel Landart eta Arantxa Hirigoienek azokaren irekitze ekitaldiko *Zubiburu* mahai inguruan. Ordu erdi pasaz solastatu dira antzerkiaz, antzerkiaren soiltasunaz, aktore amateur eta profesionalen arteko orekaz, Bidasoaz gaindi aritzearen premiaz, euskal antzerkigintzaren bilakaeraz...

20 urtez egin du lan antzerkian Daniel Landartek. Gazte-gaztetatik hasi zen irakurtzen, eta eskribitu ere idazki mordoxka bat egin ditu, literatura zabalean, eta antzerkira zuzendu dira obra asko. “Lehen ere guti irakurtzen zen eta orain ere bai”, esan du Landartek, mikroa eskuetan hartu eta mintzatzaren hasi orduko: “Horregatik, antzerkiak balio du horretara gerturatzeke”. Alegia, irakurriko ez duenarengana heltzeko. Landarten hitzei zera gehitu die Arantxa Hirigoienek antzezleak: “Antzerkia eta literatura estuki lotuak dira, ahozkoatasunean hartzen baitu forma, eta antzerkia ahozko literatura da”.

Ahozkoa, baina, ez da sarri idatzizkora ekartzen, nahiz jatorriz idatzia izan. Antzerki-obra liburura ekarri arren, teorizazio jasorik gutxi duen diziplina artistikoa da euskarazko antzerkia. Landartek ez du uste problema denik, “gazteek egingo duzue hori” esan du, eta oinarrira jo: “Antzerkia emana izateko da, horrela ulertzen dut, ez apaletan gordetzeko”.

Hirigoienek eta Axut! kolektiboko kideek maiatzaren 31n estreinatu dute *Lurrez estali* antzezlanak, Izuran. Hasi aurretik ja saio guztietarako sarreak amaituta zeuden. Poztekoa zentzu horretan, euskal antzerkiak bizi-bizi jarraitzen duelako, baina Hirigoienek azpimarratu duen gisara, mamia erreparatu behar zaio: *Lurrez estali* antzezlanak laborantzaren tragedia

Daniel Landart eta Arantxa Hirigoienek, Gorka Peñagarikano kazetariaren galderari segika mintzatzeko, *Zubiburu* mahai inguruan.

“ ”

Gure historia eta istorioak kontatzeko balio du antzerkiak
Arantxa Hirigoienek

kontatzen du, hiritik baserrira doazen bizipenak, poltsa bete diru duten aberaskumeak... Imajina daitezkeen kontuak, errealistak, umore puntutik kontatuak.

Benetako bizipenak, eta halako tragedia bat, zergatik kontatu antzerki eran? Hirigoienek argi du: “Funtzio soziala du antzerkiak, gure historia eta istorioak kontatzeko, eta aldarrikapen tresna bat ere izan daiteke. Gure herriko historia kontatu nahi dugu, gure geurea eta geure maneran”.

Hona Landartek erantsi diona: “1965era arte ez genion *antzerkia* deitzen, baizik eta *komedia*, frantsesen eraginez, irri egiteko zerbait zelako. Baina antzerki herrikoien funtzioa bestelakoa da: liluramendu batean sartzea, baina gaurko ideiak, geureak, geuk jostatzea”.

Funtzioa ez da aldatu, baina bidea urratsez urrats egin da. 1967an Antzerkilarien Biltzarra sortu zuten Landartek eta enparauek, eta 1977an estreinako Euskal Antzerki Taldeen Biltzarra egin. Mende berria heldu arte, problemak gainditzen joan ziren: “Oso zaila zen, belarriaren problema geneukan. Hegoaldeko taldeak Iparraldera ekarri eta hiru laurdena ez genien ulertzen. Azpeitian, gogoan dut, 1983an, geure obra tik hitz bakarria ulertu zutela, latinez zelako. Zailtasunak genituen guztiok, eta euskara batuari esker erraztu da komunikazioa. Orain, heringo talde bat mugitu daiteke Euskal Herri osoan”.

"Plazer bat da hemen izatea, gure ideien pasarazteko aukera da. Liburu guti saltzen badugu ere, hitz anitz zabaltzen ditugu. Dena dela, guk beti erran izan dugu poesia ez dela saltzen, poesia egiten dela".

Maiatz argitaletxearekin poesia liburu atera berri du Maddi Sarasuak ere, jorrazten dabilen bertsolaritzaren bidetik olerkigintzara emanaz saltoa. *Biharraren hegietan* izena jarri dio lehen liburuari, aspalditik pilatuz joan zaizkion testuen bilketa bat denari: "Betidanik anitz testu idatzi izan dut, anitz gogoeta eta batzuk poesiaren forma hartu izan dute. Ahizpak kantuetarako galdeturik, berriz aterra nituen eta hor ohartu nintzen nuenaz.

Parisera ere zuzendu zitzaien mezua azokatik, 'Azterketak euskaraz' pankarta oholtzara igoz eta argazkia ateraz

Interesgarria zitzaidan, bizipen, gogoea, jarrera eta amets batzuk irudikatzen balio zutelako". Mamia izanik ere, liburu bihurtzeko urratsa ez zaio erraza izan eta bidean Luzien Etxezaharretaren eta Peru Iparragirreraren partetik ukandako sustengua eskertzen ditu. Ideia politikoen transmisiorako ere erreminta interesgarria zaio olerkia, mugimendu sozialistako kide ere den Sarasuari. Liburu bihurtzearen urrats zailena gauditurik, zabalpenerako gogotsu dago eta ezer argi ez baldin badu ere, baliteke irakurtaldi edota poesia musikatuaren forma hartzea zabalpenak.

Generoaren aniztasunaren ispilu ere izan nahi du azokak eta horren isla da, demagun, liburu aurkezpenetan genero bakoitzetik izatea bat: poesia, nobela, itzulpengintza, komikia eta saiakera. Komikigintzari dagokionez, Harriet, Xabiroi

eta Herrima argitaletxeak zein Tupust kolektibo feministakoak egon dira Ziburuko plazan. Nahiz eta gauzek hobera egin eta euskarazko komikigintzak geroz eta uzta handiagoa ukan, lortzeko oraindik anitz gelditzen dela uste dute Tupust-eko Ainara Azpiazu *Axpi* eta Maite Caballerok. Diotenaz, ondoko herrialdeetan komikiak duen lekuari begiratu gero, konturatzen zara Euskal Herrian duen toki murriztatua, eta horrek balio du osagai kulturala azpimarratzeko: "Komikigintza ez da kontsideratzen literaturako arlo bezala"; "arlo oso murriztu bezala ikusten da komikigintza; mila gauza kontatzeko gaitasuna daukan medio bezala ez da ikusten", eta oro har, "ez gara bereziki kultura bisuala lantzen duena jendarte bat". Horregatik ere zaie inportantea Ziburuko Azokan egotea: ikuspuntuak eta aurreiritziak aldatzeko eta komikigintzari buruzko urrats bat gehiago emanarazteko irakurzaleari.

Argitaletxe ez den eragile bat zegoen azokan, Hatsaren Poesia eta Zirrinta argitaletxearen artean: Haria. Mirentxu Ibargarai lakartarrak sorturiko elkarteak, eta haur eta gazte literatura zabaltzeko harpidetza sistema bat muntatu berri duena: hilabetero euskarazko liburu bat bidaltzen dio harpidedunari, ipuinaren audioarekin eta helduei zuzendutako aurkezpen dokumentu batekin. Beste behin, Ipar Euskal Herriko errealitate soziolinguistikoan euskarari esparru berri bat emateko xedez osatutako proiektua da: umea ikastolan edota sail elebidunean duten gurasoentzako tresna izan nahi du, baina ez bakarrik, azkenean, euskarazko literatura eskuratzeko liburu denda arras guti izanik, eskaera orokorrago bati erantzuten dabilelako. "Haurren artean dagoen irakurzaletasuna harrigarria da, haurrak beti lotzen dira album ilustratuei. Horregatik da inportantea euskara eremu horretan egotea. Ama hizkuntza euskara ez dutenek bizi behar dituzte emozio momentu horiek euskaraz". Bistan denez, argitaletxeekin zuzenean erlazioatzeko eguna zuen Ibargarai, eta bera bezala beste guztiek ere, funtsean. Hori du gustuko lehen aldi-

koz bertan egondako 1545 argitaletzeko Xabi Salaberriak: "Urtero egon naiz ikusle bezala, eta oso-oso gustura egon naiz, giro berezia duelako azoka honek. Aurten mahaia hartu dugu, parte hartzeko gogoia ematen duen azoka delako. Gu, berez, ez gara azoka askotan egoten, ez garelako horretatik bizi, ni berez irakaslea naiz. Baina Ziburun egon nahi genuen".

Eta horrela iragan da azoka, kontu-kontari bata eta bestearekin, mahai batetik bestera, liburu eta diskoen artean joan-jinka, karpatik atera eta ekimen kultural bat kausitzeko bermearekin: liburu aurkezpenak, kontzertuak, Txiki-uren umorezko bakarrizketa, haurren-

"Euskara hutsezko azoka izanik, euskal literaturaren baitako aniztasun handia agerian gelditzen da"

Bea Salaberri

tzako tailer zenbait edota Mattin eta Amane Apalategi marrazkilariek eta Maddi Sarasua eta Maddi Ane Txopere-
na bertsolariek osaturiko Zirriborroka.

Parisera ere zuzendu zitzaien mezua azokatik, hain justu, Frantziako Estatuaren menpe diren hizkuntza gutxituen aitorpena aldarrikatzeko mobilizazio eguna zelako ekainaren 1a. *Azterketak euskaraz* pankarta oholtza gainera igo eta argazkia atera zitzaien. Politikoki, begirada Palestinara bideratzeko hautua ere egin zen, liburu aurkezpenetan Katakak-ek plazaraturiko Mohammed El-Kurd palestinarren *Rifqa* liburuaren itzulpena sartzeko hautua eginez. *Honengatik egiten dugu dantza* olerkia irakurri eta Gazan bideraturiko genozidioa gogora ekarri zuen itzultzaile Eider Behobidek. ●

BABESLEA:

HIZKUNTZA
berean hitz egiten dugu

ORKLI, konfortaren eta pertsonen segurtasunerako souzioetan munduko liderra izanik, hizkuntza berean hitz egiten dugu. Konpromiso sozialaren, zintzotasunaren, talde-lanaren, aniztasunaren eta iraunkortasunaren hizkuntzan aritzen gara... eta gainera euskaraz.

"Funtsezkoa ikusezina da begientzat"
Antoine de Saint-Exupéry

